

ZSIFKOVITS ZOLTÁN

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hivatalból a Selyemúton

Rajkai Zsombor: *Xiyu Xingcheng Ji és Xiyu Fanguo Zhi: Két 15. század eleji kínai forrás Közép-Ázsiáról.* (Konfuciusz Könyvtár 6.) Budapest: ELTE Konfuciusz Intézet, 2023. 170 oldal

Kínáról hagyományosan az az elképzelés él a nyugati emberekben, hogy egy, a világ elől nemcsak elzárt, de elzárkózó hatalmas birodalomról van szó. Sokszor még az országot és annak kultúráját behatóbban ismerő szakemberek is azt a paradigmát alkalmazzák Kína hagyományos külkapcsolatainak az elemzése során, hogy a Kínai Birodalom a konfucianizmus hatása miatt képtelen volt a külső államalakulatokat és hatalmakat egyenlő félként kezelni, azokat kötelező jelleggel lenézte, és vazallusként kezelte a korrespondenciában.

A dolgoknak ez a fajta leegyszerűsítése azonban korántsem ad pontos képet arról, hogy a kínai császárság külpolitikája milyen fázisokon ment keresztül, és milyen megközelítéseket alkalmazott, amikor a „barbárokkal” ápolta a kapcsolatot. Rajkai Zsombor a *Konfuciusz Könyvtár* részeként megjelenő kötete ennek a témakörnek egy szeletét világítja meg a Chen Cheng 陳誠 nevű hivatalnok 1413 és 1415 között tett útjáról készült beszámoló vizsgálatával.

Szerencsés a magyar sinológia, hogy a témát olyan szakember tudja feldolgozni, aki nemcsak a sinológiában jártas, de a téma turkológiai oldalát és képes megfelelő szakértelemmel feltárni, mindezen kívül pedig, minthogy Japánban oktat, kutat és él, a kutatás ázsiai eredményeiről is első kézből tájékozódik és ad tájékoztatást.

A kötet az előszóban leírtak szerint hosszú évek kutatómunkájának az eredménye. A szerző három fejezetben tárgyalja a Timurida Birodalom fővárosába küldött kínai követség történelmi kontextusát, előzményeit, jelentőségét és mikéntjét, valamint részletesen vizsgálja a két útinapló, a *Xiyu xingcheng ji* 西域行程記 és a *Xiyu fanguo zhi* 西域番國志 szövegeinek történetét, funkcióit és recepcióját a nemzetközi szakirodalomban.

Az első fejezet tárgyalja a két ország, a Timurida Birodalom és a Kínai Birodalom létrejöttének körülményeit, párhuzamot von közöttük abban a tekintetben, hogy mindkettő a „Mongol Birodalom” romjain jött létre. Ezután tár rá magára a két műre, a két mű rendkívül bonyolult kiadási történetére és szövegváltozataira, majd pedig Chen Cheng pályafutására és családtörténetére, illetve a két művel foglalkozó nemzetközi szakirodalomra. Bemutatja, hogy a tudományos elemzések során a korábbi kutatók milyen eredményeket értek el a művekkel kapcsolatban, kitérve a nyugati, a japán, valamint a kínai eredményekre is. Mindezzel holisztikus képet nyújt a műveket érintő tudományos munka állapotáról.

A további két fejezet a két mű magyar nyelvű fordításait tartalmazza. Ezek a fordítások filológiailag rendkívül igényesek és gazdagon jegyzeteltek. A jegyzetek kitérnek a szövegváltozatok közötti eltérésekre és a szövegromlásokra. Ezen felül általános, kulturális segédletet nyújtanak a korszak kínai bürokráciájának aműködéséről is. Végül, de nem utolsósorban a szerző jelentős erőfeszítéset tett azért, hogy a szövegben említett helyneveket megfelelően el lehessen helyezni a térképen, így az olvasó nemcsak időben, de térben is tájékozódni tud.

A két mű közül egyértelműen a *Xiyu fanguo zhi* az olvashatóbb. Ez nem a fordítások minőségéről árulkodik, egyszerűen csak annyiról van szó, hogy míg az előbbi szöveg száraz, monoton leírása annak, hogy a kínai követség az adott napokon merre és mennyit ment, valamint hol és hogyan szállt meg, addig az utóbbi szöveg a korszak közép-ázsiai régióban elhelyezkedő nagyobb városainak színes leírását adja.

Ezek közül kiemelkedő a timurida fővárosról, Herátról közölt anyag. Ebben javarészt a szerző a kínai szokásoknak megfelelően főként a különbségeket taglalja a hazájához képest, például a hivatalnokgárda hiányát vagy azt, hogy a nők elmehetnek egyedül otthonról, és közel sem olyan szemérmesek, mint Kínában. Heráton kívül leírást kapunk még néhány városról, például Szamarkandról, ezek terjedelmükben azonban messze elmaradnak a Herátra szánt szöveg mennyiségétől.

A kötet tartalmaz továbbá négy függelék is, amelyek az összterjedelem egynegyedét teszik ki, az irodalomjegyzékkel és tárgymutatóval együtt.

Az első két függelék a második és a harmadik fejezetben közölt fordítások kínai nyelvű szövegét tartalmazza. A hagyományos kínai karakterekkel szedett szöveg jól tisztázott kínai változat, amelyet a szerző maga készített a kínai kritikai kiadás felhasználásával. Ezen azt kell érteni, hogy a szerző – nem kis munka befektetésével – lehetőség szerint standardizálta a kínai szövegben előforduló írásjegyváltozatokat, így könnyítve meg a szöveg használatát a további kutatásokhoz. A függelék ezen kívül lábjegyzeteket is tartalmaz, amelyek további szövegváltozatok közötti eltérésekre hívják fel a figyelmet. Ezeket a munkálakat a szerző a második függelék esetében is elvégezte.

Az utolsó két függelék térképeket és képeket tartalmaz. A térképeket a szerző maga készítette. Rendkívül hasznos kiegészítés, mert ezzel sokkal kézzelfoghatóbbá válik a kötet tárgya. A negyedik függelék a kötetben említett helyek és személyek ábrázolásait és fotóit foglalja magában. Ezek között van olyan is, amely a kötet számára készült, vagy Chen Cheng leszármazottai ajánlották fel megjelentetésre.

Összegezve elmondható, hogy Rajkai Zsombor könyve roppant igényes, körültekintő kutatómunkával elkészített tudományos mű, amely komoly jegyzetapparátusa révén lehetővé teszi az olvasó számára a kínai diplomáciatörténet egy élénk, ám talán ez idáig kissé elfeledett szegmensének megismerését, valamint kiváló kiindulópontként szolgálhat későbbi tudományos munkákban is mint forrásmű.